

I gamla tider fick veterinären bedövningsmedlet

- Men Johannes Modig bedövade hästarna...

Intervju började sedan han tagit sin morgondusch och sin morgongymnastik. — Man bör ju försöka hålla sig vid så god vigör som möjligt. Och intervju slutade efter en telefonsignal.

Förre läsveterinären i Västerbotten, Johannes Modig, är inte den som »lagt av» och inte längre intresserar sig för saker och ting i sitt gebit bara för det han blivit pensionerad. Är hans insats nödvändig, åker han alltifamt ut, trots sina 73 år. En kalvningsslamhet bråskade den här gången.

Efter en så lång och en så intensiv aktiv insats, är det nog både svårt och meningslöst att försöka börja rulla tummarna — när det alltifamt finns god användning för dem...

Jodå, bostaden vid Brogården i Umeå har traditioner. Den låga träbyggnaden är bredare och rymligare än den kan ana, som bara gått gatan fram. Det är en bostad man måste trivas i, en bostad med en prägel, som inte kan fås för pengar.

Först vid köpet fick jag veta att den hette Brogården nr 1, och jag blev glatt överraskad, berättar veterinär Modig, Brogården — så hette ju den första svenska veterinärskolan. Den blev förlagd till prebendehemmanet Brogården i Skara, där undervisningen påbörjades 1775.

Här i Brogården nr 1 i Umeå bodde en gång i tiden förste lantmästare Lagergren. Han var ledare för Umeå musiksällskap och Umeå manakör och den sista april varje år var näst störst kolas. På verandan inåt gården — numera borta — sjöngs våren in, och hela Umeå var samlad på gatan utanför. I den nuvarande finsalen i byggnaden hade Lagergren ett utmärkt repetitionsrum för kör och musik.

Vid den stora branden i Umeå skönades Brogården och byggnaden kom väl till pass som Umeås postkontor. I den stora salen var postexpeditionen inrymd, i hörnrummet postmästarexpeditionen, i veterinär Modigs nuvarande arbetsrum sorterade brevbitarna sin post och i byggnaden i övrigt bodde postmästare Palmerantz själv.

Lantluft redan från början

Johannes Modig föddes på den gård i Härnösand, där kustartillerikåren nu är förlagd. Faderns grosshandlaren, grundare av det gamla modigska varuhuset, hade även jordbruk som brukligt var för den tidens borgare — 22 tunnland åker, ett 10-tal kor och ett par hästar — varför Johannes på sitt och vis fick växa upp i lantmiljö, fastän gården — Hvilan på Sällsten — praktiskt taget låg i Härnösands stad.

Första förordandet efter veterinärexamen var ett vikariat vid veterinärnärningen i Skara under den tid, då professor Hallander i egenkap av ordförande i hästpremieringsnämnden företog premieringsresor i Norrland. Honom

minns säkert många gamla hästkarlar. Hästen var för övrigt det primära på den tiden — i undervisningen och sedan i den utbildade veterinärens praktik på fältet.

Veterinär Modig är en av de få kvarvarande i sitt gebit, som hunnit vara med om kommunal anställning. Efter Skara kom han nämligen till Nyland. Nyland var inte då veterinärdistrikt i nutida bemärkelse utan tjänsteinnehavaren hade att hos de kommunala myndigheterna själv begära anslag för verksamheten. Modig blev den förste ordinarie distriktsveterinären i Nyland, då verksamheten efter ett par år omändrades.

Sin spänst och vitalitet grundlade nog Johannes Modig redan som distriktsveterinär i Ångermanland. Det var före bilismens genombrott.

Ingen bro fanns

över Ångermanälven, förrän man kom upp till Sollefteå, vilket ju var besvärligt då en stor del av praktiken låg på andra sidan älven. Då hemresan blev aktuell för kvällen, hade i regel hästförbindelsen upphört, varför det blev att ta hästskjut till Hammar, där man sedan hade att välja mellan att antingen gå till fots med den tunga utrustningen eller att försöka ta sig bort till gästgivargården och väcka folk för att få skjuts hem till Nyland.

Det var gles mellan telefonerna på den tiden, och hästskjut stod inte alltid att få. Och det kunde vara besvärligt att bära på den stora vargskinnspälsen, det tunga kasttyget (som man hade att dra omkring hästarna med) och den ordentliga praktikkväsken (innehållsrik tack vare de många operativa ingrepp, som distriktsveterinären hade att utföra).

Johannes Modig utexaminerades som färdig veterinär i en brytningstid, då framförallt kirurgin snabbt utvecklades. Han blev därför flitigt anlitad för operativa ingrepp även i angränsande distrikt.

Men de nya rönen kunde också ha sina avsigd. Då Modig kom till Nyland våren 1907, hade det aldrig förr hänt att man bedövat hästarna vid kastrationer. Djurägarna var oerhört skeptiska mot den nymodighet, som kallades klorofom. Hästarna skulle bli förstörda till humöret för all framtid.

Smeten hade undan för undan avsat sig i allt tjockare lager på hinkens väggar. Då veterinären vände den upp och ned och slog på den föll det ut ett tjockt, sammanhängande avtryck av hinken.

Det var väl ingenting att bry sig om, tyckte fabriören. Det var ju samma smet alltihop.

På ett annat ställe hade man slakteri i lagårdsporten. Alldeles intill fanns ett avträde. Vid fabriken användes en decimallvåg, full med hänsödel. Men slaktaren tyckte sig ha blivit orättvist behandlad och skrev till länsstyrelsen och bad få slippa ifrån föreläggandet att inreda ett särskilt slakteri.

Länsstyrelsen fick gå fram med stor försiktighet vid dessa hygieninspektioner. Hälsovärdsstaden var inte mycket att stöja sig på i början. Men västerbottningarna var i stort sett lojala även i hygienfrågor.

Skulle inte få bedöva

Vid ett tillfälle ringde man från en plats och ville jag skulle komma och kastrera nio hästar, berättar veterinär Modig. Jag skulle få komma på ett villkor: att jag inte bedövade hästarna.

— Då blir det inte jag som kastrerar.

Ingendera parten gav med sig, och det blev inte heller veterinär Modig som utförde ingreppen.

Det slog ju om rätt snart, men nog var det en smula motigt i början med alla dessa fördomar.

En av dessa var att det skulle vara stort kalas vid kastrationsmötena.

— På väg upp till kastrationsmöte i Sollefteå, mötte jag ägaren till den gård, där mötet skulle hållas. Han var på väg till brännvinsbolaget.

— Är ni på väg dit, måste ni alltså vända om, förklarade jag för honom. I gamla tider var det ved (släp) och medelstaparna som fick bedövningsmedlet, men nu är det hästarna.

Behöver det omtalas, att bonden såg mycket förvånad ut...

Tunsgubben och andra

Ångermanlänningen var nog mera skrockfull än västerbottningen, berättar läsveterinär Modig. Det kanske också kan förklaras med att folk med tiden hann bli mera upplysta, då jag ju kom till Västerbotten senare.

I Ångermanland fanns bl. a. gott om blodstillare. — Jag minns särskilt Tunsgubben, som hade stor praktik för både människor och djur. Han ordinerade mest örter på recept, där inte vikten utan priset fanns angivet. Priset fick alltså avgöra dosens storlek. För fem öre av den örten, för tio öre av den... Det är inte Tunsgubben som bestämmer hur stor dos som ska ges, så apotekaren, utan det är jag — allteftersom kryddan står i pris i år.

— Vid obduktioner träffade jag ibland på hästar som dött, sedan man försökt ge dem flytande medicin i form av dekokt på örter, berättar veterinär Modig vidare. Hästarna har ju mycket svårt för att svälja flytande medicin. Den kan rinna ned i lungan och detta kan medföra döden. Ofogt försvann, sedan jag predikant ut.

Bodin skulle sköta färre hästar

I Dals socken hände aldrig, att jag blev kallad till någon förlösning. Det skötte en som hette Bodin.

Men då jag ett år firade jul nere i Härnösand, ringde man uppifrån Dals socken. Det var en komplicerad förlösning, och man bad mig komma genast. Jag nekade åka då mesamma, sent som det var, 35 grader kallt och lång väg. Men på vägen dit följande morgon mötte djurägaren i Bollstjärnk. Det är bäst veterinären viker av hem till Nyland. Sa bonden, för Bodin har varit hem till mej och han säger att det är inget att göra åt förlösningen.

— Här jag åkt så lång väg, så fortsätter jag allt, gennämde Modig. Förlösningen klarades ganska lätt. Sedan den dagen trodde man mera på veterinären än på gubben Bodin i Dals socken, och det blev mycket arbete just med förlösningar.

Efter Nylands distrikt följde Drottningholms. Visst hade det varit besvärligt ibland uppe i Nyland, där det ofta var att åka giga, halvnickande, halvslumrande på nattliga hemvägar — vid ett tillfälle var veterinär Modig inte ur kläderna på två och ett halvt dygn — men på barna mötte problemen i högre grad än väntat.

Då veterinären kom till en 6. sprids rykten om en löpeld. Från telefonväxlarna ringde man runt till djurägarna. Gav sig veterinären ut vid 5-tiden en morgon, kunde han knappast räkna med att vara tillbaka den dagen.

Då distriktet i Södertälje blev ledigt, sökte veterinär Modig dit, kanske dock mest för att få bättre skolmöjligheter för barnen.

Bäst hos småbrukarna

Den trevligaste praktiken har varit hos småbrukarna, summerar veterinär Modig. I summeringen innefattar han då distriktsveterinärpraktiken i Nyland, liknande praktik i Drottningholm och Södertälje och slutligen kontakten med småbruket under sina många år som läsveterinär i Västerbotten. Herrgårdspraktiken går inte upp mot småbrukspraktiken, hävdar han bestämt. En småbrukare vittnar sig mera om sina djur. De är nästan familjemedlemmar ibland.

1922 kom veterinär Modig till Umeå som läsveterinär för södra

delen av Västerbotten. Norra och södra distriktet sammanslogs sedan 1927 i samråd med att läsveterinär Boström i Skellefteå pensionerades.

Nio distrikt fick läsveterinär Modig under sig. Men vilka distrikt! Lycksele distrikt t. ex. omfattade Lycksele, Örträsk, Sorsele, Stensele och Tärna kommuner. Och nästan inga vägar fanns i Lappmarken. Veterinär Molén i Lycksele blev vid ett tillfälle borta en hel vecka på en kastrationsresa. Han hade då måst gå över fjället mellan Tärna och Sorsele.

Aventyr med Dodgen

Själv fick läsveterinär Modig också känna på sina landskap. Efter en inspektionsresa i Vilhelmina och Asele, kom han till färjstäl-

sionsåldern tjänstgjorde han i sin gamla befattning under efterträdarens sjukdom. Nära 20 år som chef för djurläkekonsten i Västerbotten ger perspektiv.

Skogshästarna sköttes i regel bra i länet, jämfört med på många andra håll. Skogstallarna var ju dåliga förstås, men det var kanske inte så underligt, för huggarna bodde ju också bedövt. Det var stor skillnad på stallarna i början och slutet av tjänstgöringstiden, och sedan dess har förhållandena nog ytterligare förbättrats.

Rödsjukan bland svinen grasserade mera förr, framförallt på djupkärrarnas tid.

Vid tiden för andra världskriget,

att bygga nya lagårdar. Folk hade tjänat pengar under kriget (ingen tänkte på bilor för det). Man byggde lagårdar med dubbla cementväggar, men envisades med att inte fylla lufttrummen emellan. Vaggarna skulle fungera som en termosflaska, sades det, men man tänkte inte på att en termosflaska ju har lufttomt rum.

Utän fyllning eller isolering i vaggarna, blev lagårdarna som kallare och fukten drog. Jag skrev i hushållnings-sällskapets tidskrift, berättar Modig, och jag predikade på annat sätt, men inget tycktes hjälpa.

När jag äntligen fick folk att börja isolera vaggarna, blev lagårdarna både torrare och varmare. Korna måste ju först alstra så mycket värme att lagården blir varm — och sedan så mycket att man har råd att byta ut luften.

På så vis tillkom de första intagsventilerna som ger friskluft från skullen.

De skräla förhållandena i lagårdarna förde läsveterinären än djupare in i på lagårdsproblemen. Han gav sig inte, förrän han fått fram en helt ny uppställningsordning, som i dag är välkänd över stora delar av Skandinavien och i Danmark med för den delen.

Lagårdsinredningar enligt system Modig är alltför välkända för att här behöva presenteras. Idén bygger på långbås när kon ligger och kortbås när kon står. Hon står skönt och håller sig ren. Halsbygeln löste problemet, och patentet beviljades 1942. 1945 kom tillverkningen igång. Närmare 60 tusen djur står i dag i de modigska inredningarna. Och ventilations-trummorna sammanlagda längd vet väl ingen...

Besvärigheterna skrattar han nu närmast åt, förre läsveterinären Modig i Umeå. — Vem vet, säger han, det kanske i alla fall var krogandert i vargskinnspälsen och kånkandet på praktikkväsken som gjorde att jag idag inte gärna klagar på min vigör.

Erik Ökvist

Nordsvenskans LÖRDAGSGÄST

let vid Kolksele. Det befanns då att älven frusit till. Han hade att välja mellan den långa omvägen över Bjurholm och Nordmaling eller att på något vis ta sig över älven. Han fick höra att isen låg ordentligt vid Harssele — och nappade på tipset. Men för att komma ned till isen, måste han köra bilen över en plöjd åker.

Över isen kom han lyckligt och väl, men blott för att möta »niporna på andra stranden. En timmerväg gick där visserligen, men det vore rena äventyret att försöka sig på den. Veterinär Modig tog i alla fall sats och kom faktiskt också upp för timmervägen på ettans växel. På ena sidan den gamla Dodgen från anno 1919 störtade nipan brant ned i bråddjupet. Några timmerstockar hindrade på själva kanten.

Väl uppe sa några tillskyndande hemmansägare: — Jaha, nu är den här vägen åkt med bil. För väl se när det ska bli nästa gång.

Ännu är ingen ha gjort om det, påminner sig veterinär Modig med glimten i ögat.

Västerbottningen god att tas med

1948 avgick Johannes Modig officiellt från läsveterinärtjänsten. Men under ett par år efter pen-

började behovet av mineralfoder bli ett allvarligt problem. Fosfor- och kalkförsörjningen blev högaktuell genom att man lyckades driva upp mjölkproduktionen vid en tid, då kraftfoder inte gick att få in i landet. Behovet av vitamin-tillskott, framförallt vid vissa bristsjukdomar hos djuren, fick folk också upp ögonen för. (Man kanske rentav köpte b-vitamin i onödan till friska kor, som ju själva producerar detta vitamin).

Kloraminet kom för desinfektion och rengöring i lagårdarna och man slapp den besvärliga lysolen.

På det hela taget har västerbottningarna varit goda att tas med, summerar förre läsveterinären, som väl mera än någon annan känner den västerbottiska landsbygden. Möjligen var västerbottningen länge konservativ på en punkt: lagårdarna och deras inredningar.

Veterinären sin egen uppfinnare

I början av 20-talet var man i Västerbotten väldigt intresserad av